

10 Οκτωβρίου 2014

Ορθοδοξία: αρωγός στους αγώνες για ελευθερία, ισότητα και αξιοπρέπεια

/ [Πεμπουσία: Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η ορθοδοξία ανέκαθεν υπήρξε αρωγός και συμπαραστάτης του ανθρώπου στους αγώνες για ελευθερία, ισότητα και αξιοπρέπεια. Ως Εκκλησία του Χριστού καλεί τους ανθρώπους στην υπέρβαση της πραγματικότητας της φθοράς, στην ελευθερία, που παρέχει στον άνθρωπο η Θεία Χάρη. Η

συμμετοχή στα μυστήρια και στη ζωή της εκκλησίας οδηγεί τον άνθρωπο στην πραγματική ελευθερία, την κατ' εικόνα ελευθερία, «ο άνθρωπος είναι ελεύθερος, επειδή ακριβώς είναι εικόνα της θείας ελευθερίας»[1]. Ο άνθρωπος είναι ελεύθερος επειδή γίνεται πρόσωπο, αποκτά τον πολιτισμό του προσώπου μέσα στην εκκλησία. «Ο πολιτισμός του προσώπου είναι η πρόταση ζωής της Ορθοδοξίας».[2]

Από τη μελέτη της ιστορίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γίνεται φανερό, ότι ο αρχικός τους σκοπός ήταν να εξασφαλίσουν τα προνόμια των ισχυροποιημένων τάξεων (γαιοκτημόνων και αστών) (MagnaCharta, αστικές επαναστάσεις) και φυσικά ουδείς εκ των εμπνευστών τους δεν μπορούσε να φανταστεί τη σημερινή τους μορφή όπως δε θα μπορούσε ποτέ να διανοηθεί την καθολική επικράτηση του δημοκρατικού πολιτεύματος. Και σήμερα υπάρχουν οι αμφισβητίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο δυτικό κόσμο για τους οποίους η κατάργηση τους και η αλλαγή του δημοκρατικού συστήματος, που υπάρχει σήμερα στον κόσμο με κάποιο άλλο αυταρχικό, θα έφερνε την ανθρωπότητα στον «ίσιο δρόμο».

Στην πλευρά της αμφισβήτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα συναντήσουμε συχνά εκπροσώπους της Ορθοδοξίας. Με τον «αέρα» του κατόχου της απόλυτης αλήθειας απορρίπτουν κάθε διαφορετική προσέγγιση της ανθρώπινης ζωής πέραν της ορθόδοξης παράδοσης.

Η Θεσμική Ορθόδοξη Εκκλησία κατά τον 20^ο αιώνα στη χώρα μας, στην ουσία παραχάραξε την ταυτότητά της, με τον εναγκαλισμό της με την κρατική εξουσία, και οδήγησε στην «κατανόηση της χριστιανικής ταυτότητας με όρους φυλετικούς και κολεκτιβιστικούς, πράγμα που φυσικά εκβάλλει σε εθνικισμό».[3] Από τα χείλη διαφόρων εκκλησιαστικών ανδρών η Ορθοδοξία προβλήθηκε ως «στοιχείο του ελληνικού DNA» και «πεπρωμένο της 'φυλής'», αντίληψη η οποία «συνιστά θηριώδη αντιστροφή του Χριστιανισμού». Η πίστη από «άθλημα στην ελευθερία - προσωπική επιλογή» μετατρέπεται σε «στοιχείο που κληρονομείται ανεπίλεκτα».[4] Ενώ ο Θεός καλεί τον Αβραάμ να εγκαταλείψει τον τόπο που ζει και τους συγγενείς του και να εγκατασταθεί εκεί που θα του δείξει, να γίνει δηλαδή μετανάστης• και αντίστοιχα τον Παύλο να μεταστραφεί[5] και να εγκαταλείψει όσα μέχρι τότε αποτελούσαν την πίστη των προγόνων του (Νόμος, Περιτομή), οι σημερινοί κήρυκες μας καλούν να ταυτοποιηθούμε μέσα από την εθνική και θρησκευτική μας κληρονομιά και μόνο, προβάλλοντας ένα θολό θεοκρατικό τοπίο ως την ενδεδειγμένη ορθόδοξη χριστιανική πολιτεία.

Η «αναβάπτιση στις ρίζες μας», η διατήρηση της αυθεντικότητας -«ιθαγένειας», (θεολογικής και πολιτισμικής) αποτελεί την απάντηση στην απειλή νόθευσης της ελληνορθόδοξης ταυτότητας από «ξενόφερτες επιδράσεις».[6]

Η στάση της Θεσμικής Ορθόδοξης Εκκλησίας απέναντι στα ανθρώπινα δικαιώματα, είναι διφορούμενη, υποβάλλεται δε κάθε φορά από το «συμφέρον» της, το οποίο ταυτίζεται με τη διατήρηση των κεκτημένων έναντι των άλλων θρησκειών ευνοϊκών νομοθετικών ρυθμίσεων, που της προσδίδουν εξουσία και κύρος στα όρια του κράτους. Ο φόβος απώλειας της εξουσίας καθιστά την εκκλησία επιφυλακτική απέναντι σε κάθε καινοτόμο δράση, επομένως και στα κινήματα για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η φοβική αυτή στάση αποκαλύπτει περαιτέρω έλλειψη εμπιστοσύνης της εκκλησίας στο σκοπό της σωτηρίας του ανθρώπου τον οποίο υπηρετεί, αλλά και αυτοπεποίθησης, όταν επιδιώκει μέσω της κρατικής νομοθεσίας[7] να διασφαλίσει τη συνοχή του ποιμνίου της. Ως έλλειψη αυτοπεποίθησης θα μπορούσαμε επίσης να καταγράψουμε την αποφυγή της εκκλησίας να ανακινήσει θέματα που αφορούν στη λατρεία (γλώσσα και διάρκεια των ακολουθιών) και τις «παραδόσεις» (ενδυμασία και κόμμωση των κληρικών), αλλά και στη διοίκηση των μητροπόλεων (υπέργρηροι μητροπολίτες, ισόβια απόλυτη εξουσία –«δεσπότης»)[8].

Η αναγνώριση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπό όρους είναι το ζητούμενο και για τη Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία, στην επίσημη ιστοσελίδα της οποίας είναι αναρτημένο κείμενο με τίτλο «Οι αρχές της διδασκαλίας της Ρωσικής Ορθοδόξου Εκκλησίας για την αξιοπρέπεια, την ελευθερία και τα δικαιώματα του ανθρώπου». Από το εν λόγω κείμενο το οποίο «ενεκρίθη από τη Σύνοδο της Ιεραρχίας της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας»[9] αντιγράφουμε κάποιες κατά την άποψή μας ενδιαφέρουσες και διαφωτιστικές αναφορές. Στην εισαγωγή αναφέρεται ότι: «[...] δια της επικλήσεως των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην πραγματικότητα εφαρμόζονται πολλές φορές ιδέες, οι οποίες ριζικά αντίκεινται στη χριστιανική διδασκαλία» και στη συνέχεια επισημαίνεται ο κίνδυνος για τους χριστιανούς «κοινωνικοί και κρατικοί παράγοντες [...] να τους εξαναγκάζουν να σκέφτονται και να πράττουν αντιθέτως προς τις Θείες εντολές, πράγμα το οποίο εμποδίζει την επίτευξη του κυριότερου σκοπού της ανθρώπινης ζωής, δηλαδή την απελευθέρωση από την αμαρτία και την εύρεση της σωτηρίας». Θα σημειώσουμε μια ενδιαφέρουσα θεολογική προσέγγιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας: «στην χριστιανική παράδοση της Ανατολής η έννοια της 'αξιοπρέπειας' έχει πρωτίστως ηθική διάσταση ενώ η αντίληψη για το τι είναι άξιο και ανάξιο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τις ηθικές ή τις ανήθικες πράξεις του ανθρώπου και με την εσωτερική του κατάσταση. Έχοντας υπόψη την διεφθαρμένη λόγω της αμαρτίας κατάσταση της ανθρώπινης φύσεως κρίνεται σημαντική η σαφή διάκριση μεταξύ του αξιοπρεπούς και του αναξιοπρεπούς στην ανθρώπινη ζωή». Τέλος θα αναφέρουμε ορισμένες συμπερασματικές προτάσεις, από το προαναφερθέν κείμενο, οι οποίες θεωρούμε ότι πρέπει να μας προβληματίσουν ιδιαίτερα ως προς

τις προτεραιότητες που θέτουν και το πρίσμα υπό το οποίο θεωρούν τα ανθρώπινα δικαιώματα. «Από την άποψη της Ορθόδοξης Εκκλησίας ο πολιτικός και νομικός θεσμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί να υπηρετεί τους καλούς σκοπούς της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και να συμβάλλει στην πνευματική και ηθική ανάπτυξη του προσώπου. Για αυτόν το λόγο η εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν πρέπει να είναι αντίθετη με τους νομοθετημένους από το Θεό ηθικούς κανόνες και τη στηριζόμενη σε αυτούς παραδοσιακή ηθική. Τα ατομικά δικαιώματα του ανθρώπου δεν μπορούν να αντιταχθούν στις αξίες και στα συμφέροντα της πατρίδας, της κοινότητας και της οικογένειας.» Η αναγνώριση της πολιτικής και νομικής διάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι κατά την άποψή μας το θετικό στοιχείο. Η απαίτηση για συμφωνία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με τους «νομοθετημένους από το Θεό ηθικούς κανόνες» και την «παραδοσιακή ηθική» θέτουν πρωτίστως θεολογικά ζητήματα που αφορούν στην ηθική της Ορθοδοξίας και την ύπαρξη ή όχι θεολογικών κανόνων, αφενός και τη σχέση της παραδοσιακής ηθικής με την ηθική διδασκαλία των Πατέρων και τη σύγχρονη ορθόδοξη θεολογία αφετέρου. Τέλος η πρόταξη των αξιών και συμφερόντων της πατρίδας της κοινότητας**[10]** και της οικογένειας έναντι των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θεωρούμε ότι βλάπτει σημαντικά την οικουμενικότητα τόσο της Ορθοδοξίας όσο και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] Τερέζης Χ. ό.π., σελ. 49

[2] Κωνσταντίνος Δεληκωσταντής, «Παγκοσμιοποίηση και Ορθοδοξία», σ.495

[3] Θανάσης Ν. Παπαθανασίου, «Ποια θρησκεία και ποια πολιτική;», *Σύναξη* 110 (2009), σ.92

[4] Ό.π.

[5] Ό.π. σ.92-93

[6] Θανάσης Ν. Παπαθανασίου, «Η κοινότητα ως βρόχος.» σ.339

[7] «φαινόμενα που χαρακτήρισαν τον νεοελληνικό βίο τον 20^ο αιώνα, όπως η νομοθέτηση της ιερολογίας ως μοναδικού συστατικού τύπου του γάμου, η ποινικοποίηση της ετεροδοξίας, η απαίτηση να γνωμοδοτεί ο επίσκοπος για τη λειτουργία ευκτήριου οίκου ετεροδόξων, η πεποίθηση των επισκόπων ότι εκπροσωπούν το σύνολο του ελληνικού λαού κ.λπ, αποτελούν παραχαράξεις της εκκλησιαστικής ταυτότητας και κουτοπόνηρη νόσφιση κρατικής πολιτικής» Θανάσης Ν. Παπαθανασίου, «Ποια θρησκεία και ποια πολιτική;», σ.92

[8] Τα ζητήματα αυτά, κατά την άποψή μας, μπορούν κάλλιστα να αναφέρονται άμεσα ή έμμεσα στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα στην Εκκλησία.

[9] <https://mospat.ru/gr/documents/dignity-freedom-rights/v/> (ανάκτηση 22-8-2013)

[10] Για το ζήτημα των αξιών της κοινότητας και την ύπαρξη οικουμενικών αξιών βλέπε: Θανάσης Ν. Παπαθανασίου, «Η κοινότητα ως βρόχος», σ.335-339

Παρατήρηση: Με το σημερινό άρθρο ολοκληρώνεται η δημοσίευση της εργασίας “ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ: ΤΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΑΠΟΔΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΟΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΙΝΗΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ” του θεολόγου Παναγιώτη Πολυχρονόπουλου.